

יום	יום לחודש	ליקוטי מוהר"א	ליקוטי הלכות ה"ד	משנה ברורה ה"ו	ספר המדות	שולחן ערוך ד"ש משפט ס"ב-ס"ט
שבת	ב'	יב.	ג	חורה	ה-ה	ה,ו
א	ג'	יב:	ד	קבא:	ה-ה	ז,א
ב	ד'	יג.	ה	קבא:	ה-ה	ב,א
ג	ה'	יג:	ו	קבא:	ה-ה	א,ב
ד	ו'	יד.	ז	קל:	ה-ה	ג,ה
ה	ז'	יד:	ח	קל:	ה-ה	ה,א
ו	ח'	טו.	ט	חורה	ה-ה	א,ב

בקרני אור

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

293 | פרשת תולדות | ב' כסלו תשפ"ג

דבר המערכת

בעוד פחות מחודש יגיע זמננו לעבודת השם האור הקדוש של 'חנוכה', וחובתנו להכין כלים לאור נפלא זה שעומד לבוא אלינו. 'בפיך ובלבבך' - להשתוקק ולרצות, להתחנן ולבקש, ללמוד על קדושת הימים ולכסוף אליהם, ובעיקר להבין שגם אנו עומדים בעת צרה איומה שעבורה ניתנה לנו תקוות חסד זו. השונאים אולי שינו את שמם, הם לא נקראים 'ווננים', אבל מהותם לא שונה בהרבה. 'שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו', מבית ומבחוץ, רודפים המלוכשים כבני אדם וגם היצר שלב עורכים מלחמת חרמה. הקרב האיום נערך במלוא עוזו, כאשר האויב מתעצם על נקודה אחת: לחקוק בלב כל אחד שאין לו חלק באלוקי ישראל! חס ושלום, להמיר את קדושת מעלת עם סגולה בחן מזויף, ובהבלי עולם חולף, ובחכמת טבע שדופה העוקרת את האדם משתי עולמות.

בני בכורי ישראל

גם בעצמו שיש לו כח לפעול בתפילתו, מאחר שרואה שכבר שמע ה' יתברך גם תפילתו ונענה. ואז נעשה אצלו כלי לקבל השפע, כי עיקר התהוות הכלי הוא על ידי האמונה, דהיינו על ידי שמאמין גם בעצמו שה' יתברך שומע גם תפילתו" (סו).
זוהי טיבה של 'בכורה' דקדושה; כשם שהבכור הוא המביא והגורם את כח ההולדה לשאר הנולדים אחריו כמבוא, כך גם משרישים בנו הצדיקים את הדעת האמיתית הזאת, שנתבונן בישועות הקודמות שכבר פעלנו בתפילתנו ונאמין בכח תפילתנו. הישועות הראשונות שבאו בכח התפילה הם ה'בכורה', שמולידה אחר כך את ההתחזקות לעמוד ולהתפלל תמיד בכל עת מתוך אמונה בכח תפילתנו, וזה שיבא שיתקבלו תפילותיו גם עתה, ובכח זה נקבל את כל שפע הטובה ברוחניות ובגשמיות.

תחילת החודש הגיע, הוא חייב לשלם בדחיפות חובות שונים שהצטברו מפרנסת ביתו, גם שכר הלימוד לבנים ולבנות רובצים על כתפיו, שכירות הדירה ושאר ירקות, והכיס ריק, ממון אין בו אבל חובות יש בו למכביר. מה עושים, מאין יבוא עזרו. אמנם, כבר חלפו עשר שנים מיום חתונתו, זה לא החודש הראשון שעליו לשלם ואין לכסף מוצא, בכל פעם התפלל ובטח ולבסוף היו ישועות פלאיות, עובדה היא שעד היום עדיין הוא עומד בראש הבית ומביא טרף לצאצאיו, אבל משום מה זה לא מרגיע אותו; מה יהיה הפעם, מי יודע איך יפול דבר. אין לו אפילו כח להתחיל להתפלל ולבקש באמת, העתיד הקודר והחשוך סותם את פיו ואת לבו.

אור הצדיק ותורתו הם מעט מן האור שה' חנן אותנו בדור הזה, שבכוחו יגורש הרבה מן החושך. אך על כך בעצמו מתגברים אויבים אלו, לקרר ולצנן, להאפיל ולהחשיך את האור הגדול הזה, למען לא נבקשנו ולא נחפשנו בלבנו ובפינו בכל עת. עתה היא העת להתעורר לחוס על נפשנו, ולהתחיל לחפש את קרבתנו לאור גאולת נפשנו.

אבל כנגד זה - מוסיף ומבאר רבי נתן שם - עומד כוחו של עשיר הרשע ונכדו עמלק, שגם הוא 'בכור' דטומאה. בכור טמא זה - שנקרא 'ראשית גויים' - משתמש גם הוא באותו תכסיס אבל להיפך; בכל פעם שבא האדם במיצר ובצרה חלילה, הוא משיכי ממנו את ישועת העבר, ופועל שזה יהא בעיניו כפעם הראשונה שבה הוא נתקל בצרה מעין זו. זוהי 'בכורה' דטומאה, כאילו זהו הראשית, מבלי לזכור את אלפי הישועות שכבר היו לכלל ולפרט בכח התפילות. ו'אפילו כשפועלים איזה דבר בתפילה שהוא בחינת הולדת הבכור, הוא מתגבר ומכניס כפירות ושכחה בלב, כאילו עדיין לא התחיל ה' יתברך לשמוע תפילתו כלל" (סו).

אנחנו חושבים שזהו מנהגו של עולם; על אף שמדובר באדם משכיל ופיקח, שראה כבר מאות פעמים שהתפילה הועילה לו ושה' הושיעו, אולם בבוא נסיון חדש, הוא שב ונופל לחרדות ופחדים כאילו לא ראה מאורות מימיו. אבל לאמתו של דבר טמון כאן כח עצום ונורא שגלחם מולו, ועלינו לדעת זאת, ולהכין מערכות לבנו ונפשנו כנגדו.

מי שחש שנפשו נפלה לתרדמת הזמן ולעסקי עולם חולף, ומדוחי קנאה תאוה וכבוד שולטים עליו, מבלי לרוץ לחפש תרופה אצל הרופא הגדול, צריך שלפחות יצק מעתה הרבה על זה עצמו: 'אנא אבי שבשמים, בהאריך את האור ובהושיעך את ישראל בימי הנס הבאים עלינו לטובה, עורר גם אותנו והוציאנו מגלותנו המר בו שקענו כל כך, עד כי אין אנו חשים כלל בחלינו'. 'ומנותר קנקנים' - משיירי שברי האמונה שעדיין מהבהבים בנו - 'נעשה נס לשוננים'. עלינו רק לבחור בכך ולצפות לישועה.

בכך הוא כובש אותנו ונלחם בנו, כאשר הוא מצליח להכניס מורך בלבנו כאילו תפילותינו אינן מועילות, ומסיר מאתנו את האמונה בעצמנו ובתפילותינו, כי אז התפילה נעשית בלא אמונה, והיא שמגבירה את הגלות ואת המשך כבישתו וצנחנו חלילה. "כי **בחינת קליפת המון עמלק רוצה להפיל שכחה בלב האדם כאלו עדיין לא התחיל ה' יתברך להושיענו כלל חס ושלום, אחרי אשר באמת כבר ראינו בעינינו ישועות נוראות, ניסים ונפלאות עד אין חקר ואין מספר שעשה עמנו בכל דור עד היום הזה, ורוצה להתגבר בכל פעם ולהחליש לב האדם כאילו עדיין לא התחיל ה' יתברך להושיע כלל, ועל ידי זה בעצמו הוא מתגבר על ישראל גם בגשמיות ומאריך הגלות" (סו).**

בפרשתנו אנו לומדים על ה'בכורה' שיעקב עסק בחכמתו להוציאה מיד עשיו ולהכניסה לגבול הקדושה. הבכורה אינה רק עבודת הקרבנות, ובודאי לא רק זכות הירושה פי שניים. ה'עבודה' כוללת את התפילה שהיא עיקר העבודה שלב, וכפי שרבינו הקדוש מכנה את התפילה שהיא בחינת "בכורה, פי שניים" (ליקוטי מוהר"א, ב).

העורכים

אם חפצי חיים אנו וברצוננו להינצל הימנו ולזכות לישועה ולגאולה כללית ופרטית, **חובתנו 'לסמוך גאולה לתפילה'; להכריח עצמנו להודות ולחזור ולהודות על העבר, ולזכור היטב את כל הישועות שכבר נושענו ואת כל התפילות שכבר נתקבלו, ולא לתת לבכורה הטמאה לשלוט עלינו.**

מה טיבה של בכורה לתפילה? - רבי נתן (בליקוטי הלכות, נחלות ד) מרחיב ומבאר, שכדי שהתפילה תהא כלי לקבלת שפע כל טוב שרוצים לקבל על ידה, צריכים שתהא בה 'אמונה'. ומלבד האמונה היסודית ש"הוא יתברך בורא הכל ומנהיג מושל ומשגיח ובידו נשנות את הטבע כרצונו ולהשפיע כל טוב", צריכים גם להאמין בעצמו, כלומר: **"להאמין באמונה שלימה שה' יתברך שומע ומאזין ומוקשיב כל דיבור ודיבור של כל אחד מ ישראל מהגורע שבגורעים, כי הוא יתברך שומע תפילת כל פה, ויש כח בכל אחד מ ישראל לפעול בקשתו ברחמים אצלו יתברך אם יתפלל באמת אליו יתברך" (סו).** רק כשיש לאדם אמונה זו שמאמין בתפילתו אז היא יכולה לפעול וניתן לקבל על ידה שפע קודש. ולכן נצטוינו להקדים 'שבחו של מקום' לפני שאנו מבקשים, כדי להתחזק ולהשריש בלבנו שאנו ואבותינו כבר נושענו רבות על ידי תפלתנו לבוראנו, ומכח זה נאמין גם עתה בתפילה זו שאנו עומדים להתפלל לפני ה'.

יעקב אבינו סלל את הדרך בהוציאו בחכמה את הבכורה מידו של עשיו ולהפוך את הבכורה לטובה, שהישועות שאירעו בראשונה בכח התפילה יוסיפו ויילדו עוד ועוד תפילות וצעקות ושוועות בלי סוף, ועלינו ללכת בכוחו ולעורר בכורה דקדושה זו, שהעבר יתן כח וחיזוק להמשיך ולעמוד גם עתה בתפילה ובתחנונים בחושך של עכשיו, ולא לתת לשכחה שתעביר את העבר מלבנו.

"אבל עדיין צריכים יגיעה ועבודה גדולה להיות חזק באמונה זאת בשלימות, להאמין בעצמו שיש לו כח לפעול כל דבר בתפילתו. כי יש כמה מיני חלישות הדעת בלב האדם בענין זה כאשר יודע כל אחד בעצמו, ורוב בני אדם נדמה להם שהוא אין לו כח לזה, ועל כן אינו מתחזק בתפילה. ועיקר היגיעה הוא בתחילה, דהיינו בעת שמתחיל להתחזק להתפלל בכונה, בבחינת כל התחלות קשות, כי אז עדיין לא ראה שום פעולה על ידי תפילתו. אבל כשזוכה להתגבר בכל כוחו להתפלל בכונה עד שזוכה לפעול איזה דבר בתפילתו, כגון שהתפלל על איזה דבר ונענה, אזי הוא מתחזק בזה להאמין

פניני אור

אמרות מדרות מרביה'ק ותלמידיו

אמר רבנו ז"ל בצחנות: "מה יש לו לנפטר להיות שרוי בעצבות, מאחר ששוכב לצד הדלת מגדל ונעטוף בקן פאות" - "וואס האט אמת צו זיין מרה שחרה, אז ער ליגט מיט די פיס צו די טיר מיט א בארד און פאות".

תגובות והערות 3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שבע

הדל"ג 4:00 - ניץ ההמה 6:12 - סו"ק"ש 8:04
צאת השבת 5:15 - צאה"ש לר"ת 5:53

המטעמים של המצוות!

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי

כתב בתיקוני זוהר: "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי מפקודין דעשה דאתייהבו מאהבה, ולא מפקודין דלא תעשה, דהוא אקריב ליה מנא דעשו לקטרגא בהון לישאאל, דבגינייהו אתמר ואת עשו שגאת".

הרי לנו שה"מטעמים" הם המצוות, שמבקש הקב"ה שיביאו לפניו את מצוות בני ישראל, שניתנו מאהבה

"כאשר אהבתי". ובזה סר הקטרג מעל בני ישראל.

אמנם, כשם שב"מטעמים" גשמיים, אי אפשר לאכול את הבשר עד שישחטנו אותו, כך גם במטעמים הרוחניים, א"א לאכול מהם רק אחר שחטתה.

ופירוש הדבר, כותב רבינו:

"כשהקדוש ברוך הוא רוצה לטעום ממצוות עשה של איש ישראל, שהוא צדיק, אזי היא בחינת איבר מן החי, שהוא אסור באכילה, וצריך שחיטה להתירה. על כך צריך שיבוא עליו בוושה שהיא שפכות דמים, בחינת שחיטה, שהיא מטרתה האיבר מן החי, ואזי יוכל השם יתברך לטעום מהמצוות עשה שלו, בין מצות עשה אחת בין מצוות רבות, כי המצוות נקראים מטעמים, כמו שכתוב 'ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי', 'מפיקודין דעשה', כמובא" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, פג).

ע"י ה"קול" מכניעים את עשיו!

הקל קול יעקב והידיים ידי עשו

ידוע ש"קול" גימטריא "סולם", כי אכן, הסולם לעלות על ידו מתכלית הירידה לתכלית העליה, ולהתגבר על כל הקליפות, הוא על ידי ה"קול", שהאדם צועק להשם יתברך.

ולכן "כשהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשיו", כי ע"י הקולות שהאדם צועק להשם יתברך, על ידי זה מבטל את ידי עשיו, ומתגבר על כל הקליפות ומכניעם, וזוכה לעלות בסולם העליה עד לרום גבהי מרומים.

(ע"פ ליקוטי הלכות, הודאה ו)

שני סוגי הקולות!

הקל קול יעקב

בפסוק נזכר פעמיים 'קול', אך הראשון הוא חסר בלא ו' "הקל" והשני מלא בו' "קול יעקב".

והסוד בזה הוא:

עיקר שלימות ה"קול" הוא קול של שמחה, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל שיש חמש קולות של שמחה "קול ששון וקול שמחה" וגו'. וקול השמחה, הוא קול העזות דקדושה, כמו שכתוב "הן יתן בקולו קול עוז", שעל ידו מכניעים את העזות דסטר אחרא (ממבואר כל זה בליקוטי מוהר"ן תורה כ"ב).

אמנם כדי להגיע אל השמחה, צריכים לצעוק הרבה קולות של צעקה להשם יתברך, שירחם עליו ויוציאהו מיגונו לשמחה, ורק ע"ז זוכים אח"כ לבוא לקול ששון וקול שמחה.

ולכן הקול הראשון הוא חסר - "הקל" - כי הוא קול של צעקה ואנחה, ועדיין אין בו שלימות, ורק אח"כ זוכים אל הקול השלם, שהוא קול ששון וקול שמחה.

(ע"פ ליקוטי הלכות, הודאה ו)

לימוד ד' חלקי שולחן ערוך 'הגדולים'

שאלה:

רציתי לשאול לענין לימוד ארבעה חלקי שו"ע, שהזכירנו רבינו כל כך על ענין זה, וראיתי בשיחתו הקדושה (שיחות הר"ן, ט) שלכתחילה יש ללמוד את כל הארבעה שו"ע 'הגדולים' עם המפרשים. ורציתי לידע כיצד ראינו זאת אצל אנ"ש, האם אכן למדו את כל הארבעה חלקי שו"ע על הסדר עם כל המפרשים?

תשובה:

את ה"שולחן ערוך" אפשר ללמוד בהבנה שטחית ופשוטה; להבין דברי השו"ע כפשוטם, וללמוד מה"באר היטב" את המסקנה להלכה. ואפשר ללמוד אותו בעיון ובהבנה עמוקה; ללמוד את המפרשים [נושאי-כלים] הדנים ומעמיקים בדברי השולחן ערוך. וכמו כן, ללמוד את הטור והבית יוסף, אשר שם מבוארים מקורי ושרשי הדינים בסוגיית הגמרא והראשונים.

ואכן, עיקר הענין הוא "ללון לעומקה של הלכה" (וכלשון רבינו הקדוש בליקוטי מוהר"ן תורה ח'), להבין כל הלכה על בוריה, ולא ללמוד רק בשטחיות. וכל שכן, שלא לרמות ולהונות את עצמו שמבין. וכהדרת מוהר"ת לבנו, בלימוד ההלכה: "ותשים עיניך ולבך להבין הדברים היטב ולא תונה את עצמך; וגם לא תדקדק יותר מדאי בחינם. כאשר כבר דיברנו בזה".

וכשם שהתבואה מסובבת ומעורבת במוץ ותבן וצריכים יגיעה גדולה להפרידה מהם, כן כל הלכה מהלכות התורה מסובבת בקושיות, וצריכים יגיעה גדולה להבין כל הלכה על בוריה (ע"פ ליקוטי הלכות, בציעת הפת ה"ב).

ודברי תורה נמשלו לקמח ולריחיים, כי "צריכין לדקדק בה ולטחנה הדק היטב עד שמבררין ההלכה על בוריה, ואז זוכין לנהאם דאורייתא בחינת לכו לחמו בלחמי" (ליקוטי הלכות, חלה ד, ט). וכשם שהלחם אי אפשר לאכול ולשבע ממנו, רק אחר בירור המוץ והתבן והטחינה וכו', כך ההלכה - עיקר השביעה ממנה, הוא רק כשמתייגעים להסיר ממנה כל הקושיות, ומבינים אותה על בוריה (שם).

ואכן, בדרך זו הלכו אבותינו מעולם, ללמוד את השולחן ערוך עם כל המפרשים; "מגן אברהם" "טורי זהב" "שפתיה כהן" "סמ"ע" וכיו"ב. ולא חפצו להקל מעליהם את טורח העיון וללמוד בקיצור, רק קיבלו עליהם עול תורה, ללון לעומקה של הלכה.

וכך מספרים לנו אנ"ש על התנהגות מוהר"ת ביומו האחרון עלי אדמות: "ובבוקר התלבש בציצית ותפילין, והתפלל בכל הכוחות, ואמר סליחות, ובשעת קריאת התורה בכה. ואחר כך למד וסיים הש"ך גדול, ואמר לו שילמד בשלחן ערוך קטן" ווארום טע פאר איין איין כח" [= זה אמץ בשבילכם], האט ער זצ"ל גיזאנט: 'זייט איהר מיר ניט אזוי גיטרייא' [= ענה מוהר"ת: אל תהיו לי 'מטורים' כל כך]" (עלים לתרופה, מכתב ההסתלקות).

ואגב; גם על נינו של מוהר"ת, אשר חי סמוך לדורנו, רבי אברהם שטערנהארץ, מסופר:

לעת זקנותו בסוף ימיו, ביקש פעם שיביאו לו את ה"שולחן ערוך" הגדול, ללמוד בו עם כל המפרשים. שאלוהו: הרי היום יש כבר את

ה'משנה ברורה', שבו מסוכמים כל דברי המפרשים להלכה, ומדוע עליו להתאמץ כל כך ללמוד גם לעת זקנותו בשולחן ערוך הגדול? ענה ואמר: בצעירותי לא ידענו מהספר 'משנה ברורה' היינו עוסקים רק בשולחן ערוך הגדול עם המפרשים, ורוצה אני לחזור למקורו! (שי"ק, קכב).

[וכמובן שאין הכוונה לגרוע מלימוד ה"משנה ברורה" אשר הוא מתנה מן השמים לדורות האחרונים, והלוואי נהיה בקי בו כראוי. רק עיקר הכוונה לעורר ולחזק את לימוד העיון, לעיין וללון לעומקה של הלכה].

ולכן, גם אנו נצטד בדרכיהם, לעסוק בלימוד השולחן ערוך ביגיעה והבנה, להבין באר היטב כל דין והלכה על בוריים. שיהיו דברי תורה מחודדים בפנינו "שאם ישאלך אדם, אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד" (קידושין דף ל' ע"א) וכמו שפירש רש"י: "הו מחודדין בפניך - חזור עליהם ובדוק בעומקם שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד".

וכאשר מספר לנו מוהר"ת על רבינו הקדוש:

"פעם אחת סיפר שזה סמוך התחיל ללמוד את החושן המשפט עם הש"ך והסמ"ע, ולמד בזמן מועט עד סימן צ"א שהוא בערך מאתיים דפיין. ואמר שהוא יודע וזכר כל סעיף קטן מהיכן הוא מתחיל. ואז היה לפניו רב אחד, והתחיל לדבר עמו בשאלות ודינים, ולא ידע אותו הרב להשיבו. ואחר כך היה לפניו דאקטיר אחד ודיבר עמו, ולא ידע גם כן כלל. ואמר איך לוקחין וכו'. ואיני זוכר כל זה היטב.

וכמה פעמים סיפר עם אנשים מכמה דינים מהארבעה שולחן ערוך הגדולים בעל פה, והיה בקי בכל הדינים בבקיאות גדול מאד. ואפילו מי שלמד אותו הפוסק בסמוך לא היה יכול לעמוד נגדו נגד בקיאותו הגדולה, כי תמיד נתבטלו לפניו כל הלומדים שהיה מדבר עמהם בבקיאות הארבעה שולחן ערוך הגדולים" (חיי מוהר"ן, רסה).

ופשוט וברור שאין הכוונה בכל הנ"ל, שצריכים ללמוד במשיכת זמן, ולבלות כמה שעות על כל סעיף. כי זה אינו אמת.

ואף על פי שאצל בני העולם הצטייר הדבר, שלימוד ב"עיון", הוא לימוד שלוקח זמן רב, אך האמת הוא, שאפשר ללמוד בעיון ובהבנה טובה, בזריזות גדול. כי עיקר הנקודה היא, ללמוד בהבנה טובה ולא לרמות את עצמו. אך לא למשוך את הזמן, ולדקדק בחינם. רק ללמוד בזריזות סעיף אחר סעיף, עם מפרשיו, ולהמשיך הלאה.

וכן אנו מוצאים את מוהר"ת מתפלל בליקוטי תפילות על לימוד הפוסקים, שיוכל ללמוד בהבנה ובמהירות גדול, וזה לשונו: "ובכן תעזרני ברחמיך הרבים שאזכה לעסוק בספרי הפוסקים בהתמדה גדולה. ותעזרני ותושיעני ללמוד הרבה בכל יום ויום ספרי הפוסקים. ותפתח את דעתי, ותכין את לבבי, שאזכה ללמוד במהירות גדול, ולהבין הדין על בוריו, ולברר וללבו הפסק הלכה בכל דיני התורה באמת לאמתו" (ליקוטי תפילות, סב. וראה עוד בתפילה ק"א). ללמדך, שאין סתירה בין לימוד במהירות לבין הבנת הדין על בוריו!

וכבר סלל לנו רבינו הקדוש את דרך הלימוד, בשיחות הר"ן שיחה ע"ו, ואמר לנו שהלומד בדרך זה, "זכה להבין הדברים, יותר מאשר היה לומד בדקדוק גדול", לך נא ראה שם.

פנינים מאירים וחידושים מזהירים מלוקמים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכמער שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספריים

פרשת תולדות

תפילת צדיק בן צדיק חשובה יותר בעיני יתברך

ועתה לו ה' (בראשית כ, כא), ופרש"י ז"ל לו ולא לה. לפי שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע. לפיכך לו ולא לה עכ"ל. האי לפיכך כו' לכאורה הוא מיותר. וכבר צווחו ביה קמאי. ויש לומר על פי פשוטו. דהיה קשה לרש"י הגם שתפלת צדיק בן צדיק אינו דומה לתפלת צדיק בן רשע עם כל זה שתפלת צדיק בן רשע חשובה בעיני יתברך. כי הוא עונה לכל אשר יקראוהו באמת אף שהוא בן רשע. ולמה לא נעתר השי"ת גם לרבה הצדקת, כי בודאי גם תפלתה עלתה לרצון לפניו יתברך. ועל זה מתרץ רש"י

לפי שהיה כאן גם תפלת צדיק בן צדיק לזה לא נחשבה כל כך תפלת צדיק בן רשע לפיכך ויעתר לו ה'. אבל באמת אם לא היה כאן רק תפלת צדיק בן רשע אז ודאי היתה חשובה לפניו יתברך להתקבל ולעשות כחפצה ורצונה רק מפני שהיו כאן שניהם יחד, אז תפלת צדיק בן צדיק חשובה יותר. וזהו שכתב רש"י ויעתר לו ה'. לו ולא לה. ולמה לא נתקבלה תפלתה גם כן. לזה אמר שאינו דומה כו' היינו כשהם שניהם כאחד אז אינה חשובה כל כך תפלת צדיק בן רשע נגד תפלת צדיק בן צדיק לפיכך לו ולא לה. (אוהב ישראל) הוספת הגר"מ - מכאן שיש ענין טבעי רוחני ודוק. אמרות טהורות תולדות עמוד רנח

אמירת שלום עליכם בשעת קידוש לבנה

כאילו אמר להם ג' פעמים שלום עליכם ודין ע"כ.
ולפי זה נראה שכוונת הרמ"א הוא שאם אין רק שני אנשים יאמר אחד לחברו ג' פעמים שלום עליך, ואם חברו משיבו תיכף ג' פעמים 'עליכם השלום' אין צריך לשאול אותו יותר. אבל לתחילה יש לומר לג' אנשים ג' פעמים. וכן מובא ב**לקט יושר** על רבו בעל **התרומת הדשן** (ח"א אור"ח עמוד ע) 'נתן שלום לג' העומדים שם אף על פי שהם אינם מקדשים הלבנה'. ע"כ.

ובטעם שאומרים 'שלום עליכם' מצינו כמה דברים: **המהרי"ל** (סי' מז) כתב דהטעם הוא משום שמחה, וכן משמע מלשון המסכת סופרים שלאחר סיום ברכת הלבנה שואלים בשלום כדי להיות בטוב וללכת בטוב. וכעין זה מובא ב**סידור עיון תפלה** שלפי שאמרו הקדמונים שהמקדש את הלבנה לא ידאג באותו חודש מן הפרענות אומרים שלום עליכם להורות שיהיה שלום עליך ולא תפחד משום פורענות.

וב**משנה ברורה** (שם סקט"ז) הביא הטעם שמפני שבתחלה קילל את האומות ואמר תפול עליהם אימתה ופחד, אומר לחבירו שלום עליך, שאתה כן תהיה בטוח בשלום. וב**שם האריז"ל** (שעה"כ דף ט) מובא שמתפללים בזה שלא יהיה עוד קטרוג על הלבנה. וב**בן איש חי** (שנה ב סוף פר' ויקרא) כתב שאומרים אותו ג' פעמים כנגד ג' דעות שהוריד עשיו על הברכות.

מנהג העולם לומר בשעת קידוש לבנה ג' פעמים 'שלום עליכם'. ומקור המנהג מובא ב**מסכת סופרים** (פ"ט ה'). ושם כתוב שלאחר שסיים את כל הנוסח של קידוש לבנה 'אומר לחבירו שלוש פעמים שלום עליך וילך לביתו בלב טוב'. ומלשון זה משמע שהכוונה הוא שאומרים לאדם אחד שלוש פעמים 'שלום עליך', ולא לשלשה אנשים לכל אחד בנפרד 'שלום עליכם'. וכן כתב **האור זרוע** (ח"ב סימן תנו) 'אומר לחבירו שלוש פעמים שלום עליך שלום עליך שלום עליך'.

הרמ"א בשולחן ערוך (סימן תכו ס"ב) הביא מנהג זה בזה הלשון: ויאמר לחבירו ג' פעמים שלום עליך ומשיב הוי כשואל. ע"כ. ולכאורה גם מפשטות לשונו משמע שצריכים לומר ג' פעמים 'שלום עליך'. וכן ראיתי באיזה ספר **מספרי זמנינו** שהוכיח שמנהגינו לומר שלום עליכם לג' אנשים הוא מנהג בטעות, ואין צריכים לומר רק לאדם אחד ג' פעמים 'שלום עליך', וגם אין צורך להשיב לו.

אך המעיין במקור הדברים יראה שמנהגינו הוא הנכון. שהרמ"א **בדרכי משה** (אות א) ציין שמקור דבריו הם **משלטי הגבורים** (על המדכ"ר רמז קפט אות א) שכתב כן בשם מהר"ש. ודברי מהר"ש מופיע בספר **מנהגי מהר"ש מגושיטאטא** (סי' ססד) ושם כתוב בזה הלשון: כשמקדשים הלבנה צריך ליתן שלום לג' בני אדם, ואם אינם רק שנים אומר ג' פעמים שלום עליכם לחבירו. ואמר מהר"ש כי מה שמשיב ג' פעמים 'עליכם שלום' חשוב

כמה צריך להוציא בשביל חפצי מצוה

את כל ממונו ורכושו הוא עלול לצאת מדעתו או להתאבד רח"ל, האם מותר בשביל זה לעבור עבירה, שהרי כל התורה כולה הותרה במקום פיקוח נפש. או מכיון שנוכח לרגע זה אין פיקוח נפש לא הותרה.

לכאורה יש להביא ראייה ממה שכתב **המגן אברהם** בהלכות שבת (סי' רמח ס"ק טו) שמי הולך במדבר בשבת ומתירא להתעכב במדבר שמה יפגעו בו לסטים ויגזלו ממנו הבהמות ולא יוכל ללכת ברגליו, או שיקחו ממונו ממנו ולא יוכל לחיות עוד, או שיקחו מלבושיו בזמן הקור במעט ימות בקרירות, כל אחד מאלו הוא פיקוח נפש ומותר לילך מחמת זה חוץ לתחום. ע"כ. הרי שאם חושש שיקחו ממונו ממנו ולא יוכל לחיות עוד הוא בכלל פיקוח נפש.

אמנם ראיתי בשם **הגרש"א ז"ל** (שו"ש סי' שלד אות כה) שתמה על מה שפסק **הרמ"א** (שם סעיף כז) שאסור לחלל שבת כדי להציל ממון, למה לא יהא מותר לכבות אש בשבת למי שנשרף כל ביתו ורכושו שאין בזה רק איסור דרבנן ומלאכה שאינה צריכה לגופה ויש בזה גם חשש פיקוח נפש, שהרי ודאי יש לחשוש שמרוב צער שנהפך פתאום מעשיר לעני יחלה ויסתכן, וקיימא לן שמוותר לעשות כל מלאכה דרבנן בשביל שלא תיטרף דעת האדם (כמבואר בסימון ש"ס ט).

ויותר מזה מצינו שמותר להרוג מי שבא לגנוב במחצתת בשבת אף שצריך הבעל הבית להניח ליקח ממונו כל ממונו ואסור לו להתנגד כדי שלא יבוא לחילול שבת, אף על פי כן צריכים אחרים להרוג את הגנב אפילו בשבת משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו וחוששים שלא יוכל בעל הבית לשלוט ברוחו ולהתנגד כדן ויבא לידי סכנת נפשות, ולפיכך נחרץ דינו של הגנב כרודף הבא להרוג (ע"י סי' שכט סק"ט). ולכאורה למה הבעל הבית בעצמו אסור לו להרוג את הבא במחצתת ורק אנשים אחרים מותר להם להרוג.

והשיב **הגרש"א ז"ל** שהבעל הבית בעצמו חייב לבטוח בה' ולא לדאוג על איבוד דמיו ואסור לו לחלל שבת מחשש שלא יוכל לעמוד בנסיון ויתעצב אל לבו, כי מה שלא יוכל לעמוד בנסיון העוני אינו מתיר שום איסור, ואדרבה מוטל עליו החיוב לקבל את הדין באהבה. ורק אנשים אחרים שאינם בתוך המצב של הניסיון ומשערים שעל פי הרוב יוצר מזה מצב של פיקוח נפש מותר להם להרוג את הרודף.

ולפי זה נראה דגם **המגן אברהם** לא התיר מחשש שמה יתדרדר מצב רוחו מחמת העוני ויסתכן, ורק מי שכבר נקלע במצב של פיקוח נפש ממש מותר, שהעומד במדבר וליסטים מצויים שם וישאר בחוסר כל ברעב ובצמא הרי זה נחשב שיש כעת מצב של פיקוח נפש. אבל מי שחושש על העתיד שיכול לבוא לידי חולי מחמת העדר כח ההתגררות שלו אינו מתיר שום איסור, אלא אם כן הוא חולה לב ממש שיש לחוש שזה כבר עכשיו מצב של פיקוח נפש.

השבוע למדנו **בשולחן ערוך** (סימן תרנו וכו') ביו"ד סימן קנו) כמה הוא השיעור שמחוייב אדם לשלם מכיסו בשביל לקנות צרכי מצוה; והתבאר שיש בזה שלשה דרגות, א. כדי לשמור על מצות לא תעשה חייבים לוותר על כל הרכוש והממון ולא לעבור אפילו עבירה אחת. ב. כדי לקיים מצות עשה אין צריך לשלם הון רב רק מעשר ממה שיש לו, ואם הוא מצוה עוברת כתב **המשנה ברורה** (סק"ח) שצריכים להוציא חומש, אבל יותר מזה הוא בכלל מה שאמרו חז"ל 'המבזבז אל יבזבז יותר מחומש'. ג. על הידור מצוה אין צריך להוסיף יותר משליש על עיקר המצוה, ואם מוסיף הקב"ה יוסיף לו בחייו.

מצות לא תעשה שיש בה מעשה

נחלקו הפוסקים אם ההבדל בין מצות עשה למצות לא תעשה הוא בגלל שקיים מעשה עבירה בפועל הוא יותר גרוע משלם לקיים מצוה בשב ואל תעשה, ולכן חייבים לוותר על כל הרכוש כדי שלא לעשות מעשה עבירה בפועל ואין חייבים לוותר על כל הרכוש כשיושב ואינו מקיים מצוה. או שהוא מחמת חומרת הדבר, שמצות לא תעשה הוא דבר שהוא יותר חמור ממצות עשה. ונפקא מינה אם חייבים לוותר על כל הרכוש בלא תעשה שאין בה מעשה, כמו הלאו של 'לא תקפץ את ידך' שהוא לאו שאין בו מעשה, שמי שקופץ את ידו ואינו נותן צדקה אינו עושה שום מעשה.

מלשון **הרשב"א** (ב"ק ט: ד"ה מהא) משמע דהעיקר תלוי אם הוא מעשה עבירה בפועל או שהוא שב ואל תעשה, שכתב בזה הלשון: שנתנו [חז"ל שיעור] דמים למצוות כדי שלא יבוא לידי עוני ויפיל עצמו על הציבור, שהעוני כמיתה. ומכל מקום לא כמיתה ממש, שלא אמרו אלא במצות עשה 'שב ואל תעשה' אבל במצות לא תעשה אפילו כל ממונו. ע"כ. וכן הביא **הגאון רבי עקיבא איגר** (בגלין שו"ע י"ד סי' קנז ס"א) בשם **החוט יאיר** (סי' קלט) ו**הפרי מגדים** (מש"ז סי' תמו סק"ו). וכן משמע מלשון **המשנה ברורה** (סק"ט).

מאידך, ב**שו"ת הריב"ש** (סי' שפז) כתב שהטעם הוא משום שעבירה על לא תעשה הוא יותר חמור ממצות עשה.

לא תעשה דרבנן

הפרי מגדים (פתיחה כוללת ח"ד אות י') הסתפק אם חייב אדם לוותר על כל ממונו בשביל שלא לעשות עבירה דרבנן, ונטה לומר דכיון שהתירו חז"ל איסור דרבנן בשב ואל תעשה במקום כבוד הבריות, הוא הדין שאינו מחוייב להוציא כל רכושו כדי שלא יענו ויצטרך לבריות ויתבזה בעיני ההמון. אבל כשיעור חומש מנכסיו ודאי חייב להוציא על זה. וב**פתחי תשובה** (סי' קנז סק"ד) הביא בשם כמה אחרונים שגם על לא תעשה דרבנן חייבים לוותר על כל הרכוש.

אם יש להתיר מחשש פיקוח נפש

יש להסתפק באדם שאנו יודעים שאם יאבד

כסות משום פירסומא ניסא (ע"י ביה"ל שם סוה"ס ומשנ"ב סי' כה סק"ב). אמנם כתב **האשל אברהם מבוטשאטש** (סי' כה) כי הפטור לחזור על הפתחים הוא רק מעיקר הדין מצד כבוד הבריות, אבל מי שמוחל על כבודו וממציא נפשו לגבי גומל כדי שיתן לו שיכול לקיים מצוות כראוי אינו נקרא הדיין כמו המצטער בסוכה, דאדרבה בזה הוא מראה שמרבה כבוד שמים על כבודו.

ונראה עוד כי מי שיכול לשאול יציאת ותפילין מחבירו כדי לקיים המצוה והוא מתבייש ולא נעים לו לשאול, אזי אם אינו מתגבר על הבושה מחוייב לחזור על הפתחים. וכעין זה שמעתי כמדומה בשם **הגרי"ז סולובייציק ז"ל** שפעם שאל אותו משהו שאינו יכול לנסוע לאביו כדי לקיים כיבוד הורים שהנסיעה עולה לו הון רב, וקיימא לן דכיבוד אב משל אב. והשיב לו: אם אינך יכול לשלם דמי הנסיעה אז אתה צריך ללכת ברגל עד שתגיע! ואם אין לך כח ללכת ברגל אין זה פוטר אותך מכיבוד אב, ותשלם על הנסיעה בשביל הרגליים שלך!.

ויש להעיר ממה שכתב **החפץ חיים בספרו אהבת חסד** (פ"כ אות ה) שמי שדרכו לפזר הוצאות על סתם דברים שאינם חיונים אין עליו את הפטור של יותר מחומש, וצריך לשלם בשביל צרכי מצוה כפי מה שמשלם על שאר צרכיו.

לצורך פרנסה

על פי המבואר פשוט שאין שום היתר לעשות עבירה בפועל לצורך פרנסה, לא מיבעיא אם יש לו דרך אחרת לפרנס את עצמו ואת ביתו שהדבר אסור, אלא אפילו אם אין לו דרך אחרת אסור, וחייבים לוותר על כל הרכוש בשביל שלא לעשות עבירה. וממילא פשוט שמעיקר הדין אסור להשתמש עם מכשיר שיש בו מכשולות אפילו לצורך פרנסה, ואין צריך לומר שבאלו מכשירים שהם מובילים לאפיקורסות עבודה זרה וגילוי עריות שהוא בכלל יורג ואל יעבור.

וכה הם דברי **המשנה ברורה** (סי' תרנו סק"ו): צריך ליתן כל ממונו שלא לעבור על איסור תורה, אף אם יצטרך על ידי זה אחר כך לחזור על הפתחים לא נוכל להתיר על ידי זה איסורי תורה, וזה אפילו בלא תעשה גרידא וכל שכן אם נוגע הדבר לחייבי כריתות ח"ו, אף שנוגע זה למוזנותיו ולמוזנות אנשי ביתו אין לו להכרית נפשו עבורם. ע"כ.

לחזור על הפתחים בשביל מצות עשה

כפי האמור מעיקר הדין אין צריכים להוציא יותר משיעור חומש מהנכסים כדי לקיים מצות עשה, ואין חייבים לחזור על הפתחים רק במצוות מסויימים כמו נד חנוכה וארבע

